

ТОФИГ МАЛМУД

БУЗОВНА ТАЈЛАРЫ

Мөфиз Маммуд

Т
БУЗОВНА
ТАЈЛАРЫ

теңрәк

М. Ф.
Азәрбајҹан Республикасы
КИТӘПХАНАСЫ

АЗӘРБАЈҶАН ДӨВЛӘТ
НӘШРИЈАТЫ БАКЫ-1963

Тофик Махмуд оглы Мехтнев
БУЗОВНИНСКИЕ СКАЛЫ

С т и х и

(на азербайджанском языке)

Редактору *Ә. Зиятај*

Рәссамы *С. Гәнбәров*

Бәдни редактору *Ј. Ағајев*

Техники редактору *Н. Нәсирова*

Корректорлары *М. Тәвәккүлова, Г. Кәримов*

Јыгылмаға верилмиш 29/VI-1963-чү ил. Чапа

имзаланмыш 26/VII-1963-чү ил. ФГ 07029.

Кағыз форматы 70×92¹/₃₂. Физики чап вәрағи 1²/₈.

Шәрти ч. в. 1,9. Учот нәшр. вәрағи 1,5.

Сифариш №-265. Тиражы 5000. Гижәти 8 гәп.

Азәрбајчан Дөвләт Нәшријаты,

Бақы, һүсү һачыјев күчәси, № 4.

Азәрбајчан ССР Мәдәнијјәт Назирлијинини

„Гызыл Шәрг“ мәтбәәси,

Бақы, һәзи Асланов күчәси, № 80.

КӘЗМӘСӘМ ДӘ, КӨРМӘСӘМ ДӘ...

Мән Советләр дијарыны
кәзмәмишәм гарыш-гарыш,
Чох дағлары, чох дүзләри
һәтта мәнә дејил таныш.
Көрмәмишәм гонаг севән
татар, тунгуз елләрини,
Долашыб сејр етмәмишәм
шән белорус елләрини.
Јанмамышдыр башым үстә
шималын гүтб улдузлары,
Сынмамышдыр габағымда
дәнизләрин сал бузлары.
Ешитсәм дә көрмәмишәм
молдавларын үзләрини,
Кен синәси сүд кими ағ
гарлы Сибир дүзләрини.
Гатарларда чатмамышам
Арханкелскә кечә јары,
Мәнә салам вермәмишдир
океанын далғалары.
Габағымдан тајгаларын
мараллары гачмамышдыр,
Тәзә шәһәр Көмсомолск
мәнә гучаг ачмамышдыр.
Орда кедиб галмамышам
фәһләләрин мәнзилиндә,

Кәзмәмишәм Некрасов тәк
ана Волга саһилиндә.
Лакин бүтүн бунлар мәнә
ајдан, күндән тәмиз кәлир,
Јашадығым евим кими
доғма кәлир, әзиз кәлир.
Көрмәсәм дә бу јерләри
севимлидир анам кими,
Нә олсун ки, көрмәмишәм,
синәмдәки үрәјими?

ҺӘЈАТ СЕВКИСИ

Бахмагдан јорулмадым
ал сәһәрин рәнкинә.
Үфүгләрин рәнкинә.
Нә көзәлдир дајанмаг
бир чајын кәнарында,
Көрдүм мән өз әксими
онун саф суларында.
Хошландым јаған заман
үстүмә јаз јағышы,
Үрәјимә салды од
бир гызын хош бахышы.
Көзәл бир баһар күнү,
Нәһәнк күл дәстәси тәк
көрдүм бир дағ дөшүнү.
Мусигидир, ше'рдир:
Күнүн сәһәр доғмасы,
ахшам исә батмасы,
Ај нурунда дәнизин
сакит-сакит јатмасы...
Мән бу һәјаты севдим,
инсанлара вурулдум,
Одлар јурду адланан
бир дијара вурулдум.
Доғма Бакы, доғма кәнд,
күллү дәрә, дағ башы,

Гызларын гәһгәһәси,
 бир дә ки, булаг башы
Өз гојнуна чәкәрәк
 алды мәним көнлүмү,
Мән јашадым һәјатла,
 дүшүнмәдим өлүмү,
—Өлүм јохдур—сөјләдим,
 о, биздән чох узагдыр,
Һәјаты севән инсан
 даим јашајачагдыр.

ӘСКӘР МӘКТУБЛАРЫ

Кечмиш хатирәләр ачы олса да,
Онлар ширин кәлир дүшәндә јада.
Вахтым бош кечәндә дүшүнүб һәр дән,
Ајрыла билмирәм хатирәләрдән.
Мәһрибан севкилим узаг чәһһәдән
Кәлән мәктублары јығмыш бир јерә.
Елә бил бунлары јазмамышам мән,
Бахырам онлара азы јүз кәрә...
Үчбучаг бүкүлү бу мәктубларын
Чохусу әзилмиш, саралыб солмуш.
Бунларын үстүндә нечә дијарын
Үнваны јазылмыш, ады гојулмуш.
Кәлмиш бу мәктублар нечә обадан,
Бири Москвадан, бири Елбадан.
Бири Дунај үстдән, болгар елиндән,
Бири Варшавадан, бири Берлиндән.
Индисә чәкилиб өз отағыма,
Һәммин мәктублары ачырам бир-бир,
Јох, мәктуб ачылмыр, көз габағыма
Ағыр, мәшәггәтли о күнләр кәлир.
Аһ, әзиз мәктублар, мәнә бу күн сиз,
Кечдијим јоллары көстәрирсиниз.
Сиз тәк дејилсиниз, чәһһәдән кәлән
Әскәр мәктублары һәр бир евдә вар,
Бир јерә топланса музејләр долар.

Бә'зи мектубларын мӯәллифләри
Һәлә дә евинә дөнмәмиш кери.
Гаршымда мектублар, дүшүнүрәм мән,
Дејирәм: чыхарын чәбһәдән кәлән
Бүтүн мектублары сијирмәләрдән.
Зәриф чичәк кими онлар солса да,
Чырылмыш олса да, эзиқ олса да
Көзәл хатирә тәк јығын бир јерә.
Онлар да күкрәјиб вулканлар кими,
Гырылмас сәдд чәкәр инсанлар кими
Јени һәрб истәјән чаһанкирләрә.

КӘНЧЛИК

Кәнчлик
сәһәр күнәшин доғмасы тәк,
Ахшам исә
улдузларын јанмасы тәк
көзәлдир.

Кәнчлик
ағсаггал гочаларын
өз өтән күнләрини
анмасы тәк көзәлдир.

Кәнчлик
јејин кедән бир гатар,
инсанларын өмрүнә
анчаг бир дәфә кәлән
күл-чичәкли бир баһар...

Кәнчлик
дүзләрдә чичәкләрин,
отларын бој атмасы.

Кәнчлик
бизим алпинистләрин
әлчатмаз зирвәләрә
бир гуш кими чатмасы.

Кәнчлик
гајнар бир булаг,
габагда далғаланан,
бир күнәш кими јанан
гызыл бајраг...

Кәнчлик

булудсуз, тәмиз бир көј,
фыртыналы бир дәннз.
Кәнчлик һәјат, кәнчлик иш,
Кәнчлик бизим өлкәмиз!

ШЕ'РИМИН РӘНКЛӘРИ

Мәним ше'римин рәнки
бир рәссам фырчасынын
рәнкләринә бәнзәмәз.
Күнәшин шүасына, дан јеринә бәнзәмәз.
Мәним ше'римин рәнки
нә бәнөвшә кимидир,
Нә дәннз, нә асиман,
нә дә мешә кимидир.
Бу рәнк һеч вахт бәнзәмәз
көј отларын рәнкинә,
Чәмәнләрин, күлләрин, булудларын рәнкинә.
Рәссам кими һеч заман
рәнки рәнкә гатмырам.
Бу гарышыг рәнкләрдән
мән ше'р јаратмырам.
Мәним ше'римин рәнки
јүксәк, үлви вә дәрин
дујғулардан јаранмыш.
Көнүл аләмнндәки бир баһардан јаранмыш.
Мәним ше'римин рәнки
бир сүнкү парылтысы,
бир шимшәк шө'ләсидир.
Үрәкләрдә бој атан арзулар лаләсидир.
Мәним ше'римин рәнки
илдырым, од, һәрарәт,
јүксәк, уча мәнәббәт.

Мәним ше'римин рәнки
дүшүнчәдир, диләкдир,
хәјалдыр, кәләчәкдир.
Ше'римин фырчасыса
синәмдәки үрәкдир!

АЗӘРБАЈЧАН НАҒЫЛЛАРЫ

Ғыш заманы, кечә јары,
Ширин, көзәл нағыллары
Данышарды нәнәм мәним.
Һәр вахт ону динләдикчә
Одланарды синәм мәним.
Зүмрүд гушу ганадында
Кәһ галхардым булудлара.
Кәһ учардым бир ат үстә
Тилсимләри јара-јара...
Кәһ һижләбаз кечәл кими
Дүзәлдәрдим мин бир кәләк,
Кәһ чеврилиб олардым мән
Көјдә шимшәк, јердә күләк.
Кәһ сыхарды зиндан кими
Гаранлыг бир гују мәни.
Шәфа вериб дирилдәрди
Сәрин булаг сују мәни.
Кәһ зинданлар архасында
Гатлашардым мәшәггәтә.
Јол ачардым гаранлыгдан
Ишыглыға, сәадәтә.
Мә'на долу нағылларда
Азәрбајчан торпағынын
Кәдәри вар, севинчи вар.
Әфсанәләр архасында
Кизли галмыш мин инчи вар.

Бахсан, диггэтлэ бахсан
Көрәрсән көзләримдә.

Мән сәни чох севирәм,
Мүгәддәсдир бу севким
 бир ана гәдәр.
Галачагдыр мәнимлә
Нә гәдәр варса өмрүм
 сон дегигәјә,
 сон ана гәдәр!

ГАРДАШЫМ, JAДЫМА ДУШҮРСӘН

Мехди Гүсејзадәјә

Гардашым, јадыма јаман душүрсән,
Арабир инчидир кәдәр, гәм мәни.
Хәјалән мәнимлә чох көрүшүрсән,
Фәгәт өз гаршымда көрмүрәм сәни.

Бирчә истәјим вар, сән сағ олајдын,
Мән аһ чәкмәјәјдим белә дәриндән.
Башы булуд јаран бир дағ олајдын,
Кәлиб јапышајдым мәрд әлләриндән.

Одлу бахышынла, одлу сөзүнлә
Парла, отарымын чырағы ол сән.
Кәл бизә, достлары кәтир өзүнлә,
Евимин ән әзиз гонағы ол сән.

Кәл, дөј дарвазаны, ичәријә кир,
Дуруб тамаша ет бу бағча-баға.
Сағдакы күлләрә диггәт елә бир:
Чичәклә јазылмыш адын торпаға.

Атам бир гоч кәсиб асар ағачдан,
Анам түстүләдәр самаварыны.
Нәнәм лавашлары көтүрәр сачдан,
Гојар сүфрә үстә бүтүн варыны.

Мән һеј чағырырам, кәлмирсән демәк,
Улдузлар көјләрдән енмәз, гардашым,
«Өлмүсән» сөзүнә инанмыр үрәк,
Күнәш батса белә сөнмәз, гардашым.

Мәзарын үстүндә күлләр, чичәкләр
Узагдан-узаға ешидәр мәни.
Сән јада дүшәндә, әсән күләкләр,
Исти олса белә үшүдәр мәни.

Һәр дәфә јанына кәлирәм гонаг,
Олсан да узагда, Италијада!
Сәни унутмајыр бу ана торпаг,
Һәмишә, һәмишә дүшүрсән јада!

Меһди, кәндимиздә инди баһардыр,
Әсир көзәл јазын сәрин күләји,
Үфүгдә булудлар гатар-гатардыр,
Күл-күлү чағырыр, чичәк-чичәји.

Вәтәнә өз әтрин, өз нәфәсинлә
Кәлирсән бу баһар күләјиндә сән.
Өз дөјүш руһунла, одлу сәсинлә
Елимин, обамын үрәјиндәсән!

СЕВДИМ, ЕТЕРИ

Чатдым Батумијә, дәниз көрүндү,
Сәнинлә көрүшдүм, әлини сыхдым.
Мәнә һәмин јерләр әзиз көрүндү,
Дағлары, дүзләри кәзмәјә чыхдым,
Сизин о јери,
Севдим, Етери!

Сәнин бәсләдијин о чај коллары,
Чыхмаз хатиримдән, чыхмаз һеч заман.
Нә гәдәр көзәлди мешә јоллары,
Сән күлләр кәтирдин Кәхетијадан,
Һәмин күлләри
Севдим, Етери!

Һансы евә кирдим, «бујур» ешитдим,
Мәнә бахмадылар јад гонаг кими.
—Бура өз евиндир, отур—ешитдим,
Галдылар гајғыма бир ушаг кими,
Сизин елләри
Севдим, Етери!

Һара ајаг басдым, көрдүм мәнәббәт,
Бирдир үрәјимиз, әмәлләримиз.
О јердән кедәндә гәлбимдә һәсрәт
Дујдум, ајрылмады дост әлләримиз.
Бу дост әлләри
Севдим, Етери!

Кобулети, 1959.

КӘЛ, ОҒЛУМ, КӘЛ

Оғлум, узаг кәндә анан галды тәк,
Көз дикиб јолуна дарыхыр үрәк.
Сәни бөјүдәни јадына бир сал,
Гајғына галанын гајғысына гал.
Һәрчәнди алимсән, ишин-күчүн вар,
Ананы көрмәјә өвлад вахт тапар.
Кәл, оғлум, јаныма, дүј нәфәсими,
Ешит лајла кими јенә сәсими.
Кәл бала, даһа кур јансын очағым,
Даһа көзәл олсун бу бағча-бағым.
Бағда һејва, армуд саралды, оғлум,
Бөјүрткән коллары гаралды, оғлум,
Чағырыр гојнуна јамачлар сәни,
Чыхдығын, дүшдүјүн ағачлар сәни.
Гызарыб чатлады будагларда нар,
Һәр ағач үстүндә, оғул, пајын вар.
Кәл, чөлләр әјнинә палтар кејәндә,
Кәл, килас дәјәндә, кәл, тут дәјәндә,
Кәл сәни сахлајым мән көзүм үстә,
Јенә дә башыны гој дизим үстә.
Зил, гара телинә дәјсин ағ сачым,
Мән сәнә јенә дә нағыл данышым.
Кәл, ширәјә долуб дәјди үзүм дә,
Кәл бала, галмасын һәсрәт көзүмдә.
Пајызда кәлмирсән, бары јајда кәл,
Һансы ај јахшыса һәммин ајда кәл.
Сәни көзләјирәм, а көзәл оғлум,
Мәнә пул көндәрмә, өзүн кәл, оғлум!

УНУДУР

Бир машин чыхыр
Горхулу дағ јолуну.
Гу гушу кими
Ағардыбдыр гар ону.
Туфан башлајыр бирдән,
Гары сүпүрүр јердән.
Гар фырлана-фырлана,
Сәпәләнир һәр јаңа.
Јер дә, көј дә вурушур,
Бурулғана дүшүр гар.
Санки бурда тоггушур
Ағ көпүклү далғалар.
Сүрүчү бахыр гара,
Көрүнмәјән јоллара.
Машыны сүрә билмир.
Үстүндә јол кетдији
Дағлары көрә билмир.
Пәнчәрә буз бағлајыр,
О, машины
Дағ дөшүндә сахлајыр.
Јер сүрүшкән, горхулу,
Нечә кетсин бу јолу?!
Машындан јерә дүшүр,
Тәбиәтлә көрүшүр.
Јердән галхыр сүд буғу,

Унудур о, сојугу.
Гары желләдир күләк,
Гызларын ағ дону тәк.
Бу јер көрүнүр она
Чошан рәгс салону тәк.
Унудур, дона биләр,
Машын дајана биләр
Бурда сәһәрә кими.
Бу бәланы унудур,
Гар, бораны унудур.
О көзәллик вурғуну,
Унудур бу човғуну.
Горху, тәләш дујмадан,
Сејр едир һејран-һејран
Үстүнә гонан гары,
Үстүндә донан гары.
О, дүшсә дә чәтинә
Бу тәбиәт ичиндә,
Гышын ше'ријјәтинә
Бахыр һејрәт ичиндә.

Кәдәбәј, 1961.

СӘНӘ АНА ДЕМӘК ОЛМАЗ

Чаван кәлин, јарашармы, де, сәнә
Дајә тутмаг илк доғулмуш көрпәнә?
Әввәл күнләр ону өпүб охшадын,
Ајлар өтдү, ондан узаг јашадын.
Әјләндириб ојнатмадын ушағы,
Әјләндирди сәни ајна габағы.
Көрпә евә кәтирсә дә јарашыг,
Јандырмады үрәјиндә бир ишыг.
Нәғмә кими шән сәсини дујмадын,
Күлүшүнү, нәфәсини дујмадын.
Сәнә доғру узананда әлләри,
Һеч билмирәм, нијә дөндүн сән кери?
Тамам азад олум дејә бир күнү,
Тәмиз кәсдин о көрпәннин сүдүнү.
Дөшүнү сүд инчитсә дә арабир,
Нечә олур, ана гәлбин инчимир?
Нә фикрин вар, нә гәмин, нә мөһнәтин,
Мәчлисләрдә әјләнмәкдир адәтин.
Һәрдән севиб охшасан да ушағы,
Бир дөфә дә бәләмәдин гундағы.
Алыб ону гучағына кәзмәдин,
Башы үстә јарпаг кими әсмәдин.
Бәр-бәзәјә фикир верән кәнч гадын,
Ушаг доғдун, анчаг ана олмадын.

БУЗОВНА ГАЈАЛАРЫ

Еј Бузовна гајалары, сал дашсыңыз сиз,
Амма мәнә инсан кими сирдашсыңыз сиз.
Дурусунуз лимандакы кәмиләр кими,
Далғаларын гаршысында бир чәпәр кими.
Синәниздә парчаланан суларын сәси
Олду мәним һәјатымын сөзү, нәғмәси...
Көрпәлиқдән, ушағлыгдан сизә вурғунам,
Инанын ки, нә бекарам, нә дә јорғунам,
Динчәлмәјә кәлмәјирәм гојнунуза мән,
Бурда, бурда вурулмушам шән бир гыза мән.
Еј гајалар, кәнчлијимин о илләриндә,
Һәмин гызла гоша кәздим саһилләриндә.
Күнәш бизим шәклимизи сулара салды,
Шәкил бөјүк, мави рәнкли албомда галды.
Атландыгча сылдырымлы дашдан-даша биз,
Буна бәнзәр чәтин јолла кетдик гоша биз!
Ишдир, сиздән ајры дүшсәм, узагда галсам,
Ајлар кечсә, илләр кечсә, һәтта гочалсам
Јенә, јенә гојнунуза кәләчәјәм мән,
Сизи лајла сәсли бешик биләчәјәм мән.
Бахачағам зирвәниздән о илләримә,
Севкилимлә суда галан шәкилләримә!
Еј Бузовна гајалары, сал дашсыңыз сиз,
Амма мәнә инсан кими сирдашсыңыз сиз!

Бузовна, 1962.

ГЫҒЫЛЧЫМ

(Әли Бајрамлы ше'рләриндән)

Бахырам уча
бир гурғунун гүлләсинә,
мәни учурур хәјал.
Бир гаралты көрүрәм,
Санки дағ зирвәсинә
гонуб бир гартал.
Гајнагчы оғлан,
галхса бир аз да
тутар булуддан.
Чыхыб асманлара,
О, инсанлара
од кәтирән
Прометеји андырыр,
көјдә улдуз јандырыр.
Јаныр гығылчым,
сөнүр гығылчым;
Јаныр јенә дә,
Ахан улдуза
дөнүр гығылчым.
Олур дөврәси,
нур фәвварәси.
Хырдача көзләр
һеј јана-јана,

сәпәләнир дөрд јана.
Јаныр, парлајыр
ал чичәк кими,
бир фишәнк кими...
Ғајнагчы оғлан
папағыны чыхарыр
бә'зән башындан.
Јери, көјү сүзүр о.
Хәјалларында
алыб ғығылчымлары
далә кими
јоллар боју дүзүр о.
Бағлыдыр
бу ғығылчымларла
Кәнчин бәхтијарлығы,
Оддур онун варлығы,
Јаныр һәр күн
Вәтән үчүн, ел үчүн...
Ишләјир јенә,
Ғајнагчы оғлан,
санырам, сачылыр нур
диләјиндән.
Бу ғығылчымлар гопур
јанан
үрәјиндән!

Әли Бағрамлы, 1961.

А. СӨЈҮД

Јохдур будағында мејвән, а сөјүд,
Нә чохдур бәс сәни севән, а сөјүд?!
Гојнундан нә чичәк, нә күл дәрмишәм,
Бәс нијә көнлүмү сәнә вермишәм?!
Чәкдин көрпә икән кешијими сән,
Горудун күләкдән бешијими сән.
Анам гәм чәкдикчә гејдинә галдын
Атамы чәбһәјә сән јола салдын.
Кәлән заман онун гара хәбәри,
Говдун гапымыздан сојуг јелләри.
Еһ, бу ачы күнләр өтдү, сөјүдүм.
Сәнинлә бәрабәр мән дә бөјүдүм.
Чыхдым будаглара, улдуза бахдым,
Чәпәр далындакы бир ғыза бахдым...
Шән тәһсил илләрим шәһәрдә кечди,
Һәр аным, дәгигәм бу јердә кечди.
Ширин дүјғу олуб ганымда кәздин,
Бакыда һәмишә јанымда кәздин.
Учду кәндимизә көнлүмүн гушу,
Јенә бирнәфәсә чыхдым јохушу.
Доғма дағ-дәрәни, чәмәни көрдүм,
Илк дәфә бу кәнддә мән сәни көрдүм.
Кәлдим, көзәл сөјүд, зәһмәт дејә мән,
Кәлдим, о көлкәндә тој етмәјә мән.

БИР ГЫЗ КӨРДҮМ...

Бир гыз көрдүм кәндә мән
Он бир жашы оларды.
Башында рәнки солмуш
Күллү жаңыгы варды.
Саралмышды жанагы,
Чырылмыш сәндәлиндән
Чыхмышды баш бармагы.
Жамаглыды либасы,
Китаб долу торбасы
Батмышды мүрәккәбә:
Бу кејимдә һәр сәһәр
О, кедирди мәктәбә.
Сыхылмышды дөшүнә
Арыг, тозлу әлләри.
Күләкдә титрәширди
Гырмызы, сары лентә
Һәсрәт галан телләри.
Ону бәрк үшүдүрдү
Сојуг меһи паңызын.
Дезә билмәјиб кетдим
Евләринә бу гызын.
Бир ев көрдүм ишыглы,
Тәптәзә, жарашыглы.
Пәнчәрәдә түлә бах,
Пәнчәрәдә күлә бах.

Бурда дәбдәбә көрдүм,
Баһалы кәбә көрдүм.
Бахдым, һејрәтлә, бахдым
Бу дөвләтә, вара мән.
Бахдым, гызын әјниндә
Жамаглы палтара мән.

СЭРНИШИНЛЭРЭ

Һәр дөфө Бакыдан жола дүшөндө,
Хөжалән кедирәм сизинлә мән дө...
Машын өтөн заман Ачы дәрәдән,
Көнлүм мин зөвг алыр һәр мәнзәрәдән.
Архада галанда Пирсаат чајы,
Төләсир көрмәје инсан Көјчајы.
Ахыр далға-далға дәрәләрдә су,
Уча дағ јолундан көрүнүр Ағсу.
О јанда, узагда галыр Варташен,
Дағларын дөшүндө көзәл Гутгашен.
Әзиз сәрнишинләр, сөјләјин көрәк,
Вәтәни кәзмәкдән дојармы үрәк?
Бирдән гаршынызда тоз јүксәлдими,
Сүрүләр кәсдими габағынызы?
Һоппаныб, јүјүрүб жола кәлдими,
Ғышгыра-ғышгыра кичик дағ ғызы?
Бә'зән јағыш јағыб дөјәндө јери,
Дејин, силдинизми пәнчәрәләри?!
Бә'зән дө јол үстә бөјүк бир чамыш,
Дејин, сизи јолда чохму сахламыш?
Бә'зән јол кедәндө јағышда, чәндө
Итиб батдынызми думан ичиндө.
Көрүнмәз оlanda дағлар, дәрәләр,
Муған, Мил дүзүндән сиз кечдинизми?!
Шофер динчәләндө јолда бир гәдәр

Төкүлүб машындан чај ичдинизми?!
Сизинлә дост кими мән көрүшәндө,
Сизи ән бөхтәвәр инсан сајырам.
Һәр дөфө Бакыдан жола дүшәндө
Сизә уғурлу јол арзулајырам.

СЕВКИ ВӘ НИФРӘТ

Мән сеvirәм үрәкдән
Өзү меһрибан олан,
Гәлби асиман олан
Садәчә инсанлары.
Сапсары зәмиләрдә,
Дәниздә, кәмиләрдә
Сүканлар архасында
Мөһкәм дајананлары.
Мән сеvirәм үрәкдән
Вәтәнимин көјүндә
Парлајан улдузлары.
Зәһмәт ешгилә јанан,
Һүнәријлә ад алан
Меһрибан, шән гызлары.
Мән сеvirәм үрәкдән
Вәтәнимдә һәр јери,
Гарабағы, Сибири.
Бу сеvки ганымдадыр,
Бу сеvки чанымдадыр.

Лакин вардыр нифрәтим
Үрәкдә кин сахлајан,
Өзкәјә гују газан
Көзләрдән пәрдә асан
Гәлби дар инсанлара.

Ишдән, мүбаризәдән
Керидә галанлара.
Нифрәтим вар, онлара!
Севким кениш океан,
Јашамарам мән онсуз.
Нифрәтим бу океан
Үстүндәки галын буз.
Мәним сеvким бир бағбан,
Нифрәтим бу бағбанын
Алаг вуран тохмағы.
Мәним сеvким бир һәким,
Нифрәтим бу һәкимин
Ити чәрраһ бычағы.
Бу ики дүјгуну мән
Гәлбимдә дашыјырам.
Дүјуб јахшыны, писи
Инсан тәк јашајырам!

САДӘ ДОСТ

Мәнә ушаглыгдан јолдаш олмусан,
Нә јолдаш, бәлкә дә гардаш олмусан.
Јахын дост етмәмиш нә сәнәт бизи,
Нә мәнсәб, нә рүтбә, нә шөһрәт бизи.
Јанды гәлбимиздә башга бир арзу,
Лакин бу поэмады достлуғумузу.
Гәлбим дағ кимијди сән олан јердә,
Мәнә арха идин хејирдә, шәрдә.
Сән елмин, сәнәтин ешгијлә јандын,
Илләр кәлди кечди, ад-сан газандын.
Достум! Нәр аддымда бир јүксәлиш вар,
Күн кәлди ки, сәни назир гојдулар.
—Сизин достлуғунуз гуртарды—дејә,
Гопду додаглардан ачы кинајә.
Јох, јох дәјишсә дә ишин, вәзифән,
Өзүн дәјишмәдин, дәјишмәдин сән.
Мәни севиндирди бу учалмағын,
Даһа чох шад етди садә галмағын!

Дашкәсән, 1955.

ЕВӘ КИРӘ БИЛМӘДИМ

Евә пәнчәрәдән бахыр јасәмән.
Кәлиб дајанырам астанада мән.
Елә күчлүдүр ки, һичран јелләри,
Кирә билмәјирәм инди ичәри.
Отагдан јүксәлир пиано сәси,
Балача бир гызын көнүл нәғмәси.
Учалыр сонра да шәнлик нидасы,
Аилә сөһбәти, күлүш сәдасы.
Дејир мәнә бир сәс: ичәри кәлмә,
Дајанар мусиги, кәсиләр нәғмә.
О шәнлик бүсаты күл кими солар,
Күлүш дә чеврилиб кәдәр, гәм олар.
Зәифләтмә евин кур ишығыны,
Поэма нөврағыны, јарашығыны.
—Сөјлә, јадындамы, бир ахшамчағы,
Атдын кәлин үстә көрпә ушағы.
Кетдин, бу отағын шамы да сөндү,
Нәр бучаг боранлы бир гыша дөндү.
Ағлады ким исә, јетим үрәкми,
Јохса көрпә ушаг, јохса күләкми?
Сән доғма баланы унудуб кетдин,
Бу евин сујуну гурудуб кетдин.
Индисә кәлмисән һансы үзлә сән,
Де һансы мәгсәдлә, һансы сөзлә сән?!
Гыш гојдуғун јердә инди баһардыр,

Де, ора кирмәјә нә һаггың вардыр?!
Нечә бахачагсан өз арвадына,
Сән буз парчасысан, чансыз үрәксән.
Хәчаләт одуна, вичдан одуна
Дөзә билмәјәрәк әријәчәксән.
Евә башга киши кәләчәк дејә
Јенә бир сәс кәлди: чәкил керијә.
Бу сәс өз јолумдан сахлады мәни,
Елә бил торпага мыхлады мәни.
Гызым дәрс өјрәнир өз анасындан,
Мән онун үзүнү көрә билмәдим.
Өз доғма евимин астанасындан
Кечиб ичәријә кирә билмәдим.

МӘНИМ НӘҒМӘМ

Елә нәғмә јазмаг истәјирәм мән,
Һәр сөзү, кәлмәси дилләрдә кәзсин.
Гәлбә нур јайылсын һәмин нәғмәдән,
Вурғунун ше'ри тәк елләрдә кәзсин.
Көјләрә галдырыр бу истәк мәни,
Кечә дә, күндүз дә долашыб кәзиб,
Анчаг ахтарырам һәмин нәғмәни.
Көрдүјүм, билдијим севимли елләр,
Муған, Мил дүзләри, дәрәләр, чөлләр,
Шушанын јоллары, Қартли бағлары,
Сибир мешәләри, Урал дағлары,
Һәр дашын алтындан гопан сәс-сәда,
Түркмән сәһралары, узаг бир ада,
Һәр торпагдан кәлән һәр көнүл сәси,—
Бунлардыр гәлбимин көзәл нәғмәси.
Кәздијим бу торпаг, бу јер мәнимдир,
Доғур шимшәк кими сөз үрәјимдән.
Ахтардығым нәғмә өз вәтәнимдир,
Мән ону тапмышам көрпәлијимдән.

1955.

КЕЧИР ИЛЛЭР, ЭЗИЗИМ

Бизим тој күнүмүздән
Кечир иллэр, эзизим.
Ажырды јолумузу
Чајлар, селлэр, эзизим.
Бэс инди сән һардасан,
Һансы бир дијардасан?!
Сәнин јерин сәринми,
Де, кенишми, дәринми?!
Ујудуғун о торпағ
Һансы чөлдүр, јамачдыр?
Башын үстә јүксәлән
Сөјлә, һансы ағачдыр?
Дејирләр, о тәрәфдә
Гајын олур, шам олур.
Сәнсиз сәһәр ачылыр,
Сәнсиз дә ахшам олур.
Битибми күл, чичәк, от
Торпағын, дашын үстә?!
Бизим елләрдән кәлән
Бир дәстә јелкән булуд
Дурубму башын үстә?!
Бизим тој күнүмүздән
Кечир иллэр, эзизим.
Сахлады тој нәғмәни
Сазда телләр, эзизим.
О шән тој күнүмүзүн

Истиси сојумадан,
Бирдән бизи ажырды
Буз кими сојуг һичран.
Дејирләр ки, чөбһәдә
Алов олдун, сөнмәдин.
Анчағ билмирәм нијә
Сән керижә дөнмәдин.
Бу илләрдә јенә дә
Сән олдун мәним әрим.
Һара бахдымса јенә
Сәни көрдү көзләрим.
Јенә вердим сәнинлә
Ахшамчағы баш-баша.
Кетдим сәнинлә гоша,
Кәлдим сәнинлә гоша.
Бә'зән ағладым, анчағ
Рух вериб өз-өзүмә
Таб ет, дөз үрәк!—дедим
Оғлуна лајлаларда
Атан кәләчәк,—дедим.
Зәңчир тәк бир-биринә
Күнләр говушду кетди.
Илләр совушду кетди.
Сәнсиз кечән илләрдә
Сән олдун јенә әрим.
Һара бахырамса мән
Сәни көрүр көзләрим.
Мәнимлә һәр кечәни
Бир балынчда јатырсан.
Ширин јухудан мәни
Сәһәр сән ојадырсан.
Оғлум кәлир, санырам,
Гапымдан сән кирирсән.
Јенә әввәлки кими
Мәһрибан, шән кирирсән.

Синәмдәки дүҗулар
Көрпә тәк дүшүнмәдән
Һеҗ һычгырыр, багырыр.
Кечә-күндүз үрәҗим
Сәни, сәни чагырыр.
Евдә, ишдә, күчәдә
Сәни араҗырам мән,
Сәнсиз гарыҗырам мән:
Сачларыма дән дүшүр,
Гәмдән, фикирдән дүшүр.
Бизим тоҗ күнүмүздән
Кечир илләр, әзизим.
Аҗырды јолумузу
Чаҗлар, селләр, әзизим.
Сахлады тоҗ нәғмәни
Сазда телләр, әзизим.
Инди ким деҗә биләр,
Сән мәнән узаҗдасан,
Мәзарда, торпаҗдасан?
Јох, әзизим, биздәсән,
Сән өз евимиздәсән!

ЈАД ТОРПАҒДА ДОҒМА СӘС

Америкада олмуш бәстәкар
Фикрәт Әмирова.

О, бир тәрлан иди, өз јувасындан
Ганад ачыб учду, узаға кетди.
Аҗрылыб өз доҗма ел-обасындан,
Она јад көрүнән торпаға кетди.

Һәҗәчан ичиндә, сүкут ичиндә,
Нечә-нечә нәһәнк шәһәрдә кәзди.
Көрүб биналары булуд ичиндә
Санды, јерләрдә јох, көјләрдә кәзди.

О, јадына салды ел һавасыны,
Бајаты сәсләнди додаҗларында,
Динләркән бу елин симфонијасыны,
Бир сәс ешидилди гулаҗларында.

Доҗма муҗаматын доҗма сәсипдән
Үрәкләр көврәлиб риггәтә кәлди.
Бизим азад халгын бу нәғмәсиндән
Бөјүк Америка һејрәтә кәлди.

Мә'на, һикмәт дүјүб инчә сәсиндә,
Јолдан кечәнләр дә ајаҗ сахлады.
Нәһәнк Бродвејин кен күчәсиндә
Санки Күр чағлады, Араз чағлады.

Үрәјиндә атәш, көзләриндә нур
О, буну јаратды иш отағында.
Кәзиб ојмаг-ојмаг Күрд-овшары, шур,
Индисә сәсләнир јад торпағында.

Бәлкә бу сәсидир доғма Хәзәрин,
Инчәдир, көзәлдир онун халлары.
О сәсдә дил ачыр бизим елләрин
Көзәл арзулары, хош хәјаллары.

Узагда динләсә өз нәғмәсини,
Де, һансы сәнәткар бундан шад олмаз?
Ким дуруб динләмәз үрәк сәсини,
Јад адамлар үчүн нәғмә јад олмаз.

Гартал кениш ачыр өз ганадыны
Јувасы билдији гајалар үстә.
Көрдү өз өмрүнү, өз һәјатыны
Бизим бәстәкар да о доғма сәсдә!

ГАЈТАРЫН О КҮНЛӘРИ

Мәним ушаглығым, еј сеvimли кәнд,
Кизләниб гојнунда хәзинә кими.
Сахлајыр өзүндә о ев, ајнабәнд
Өтән күнләримә дәфинә кими.

Јенә дә гојнуна гајытмышам мән,
Кәзиб доланырам чәмәни, бағы.
Көрүрәм гәфилдән мәнә бәнзәјән
Ушаглар ичиндә дәчәл ушағы.

О кедйр, далынча кедир дәстәси,
Һамыдан габагда барабан чалыр.
Учалыр көјләрә шејпурун сәси,
Мәни дүшүнчәләр, фикирләр алыр.

Кәрпич, даш кәтирир һәммин о ушаг,
Евмизин јанында ев гурум дејә.
Кан да гушлар кими ганад ачараг,
Көбәләк јығмаға гачыр мешәјә.

О, бајраг апарыр мај бајрамында,
Кечә артист кими охујур, чалыр.
Исти печ јанында, гыш ахшамында
Хәјаллар ичиндә јухуја далыр.

Гајтарын, гајтарын сиз о күнлэри,
Еј мешә, еј тәпә, еј чөл, еј јамач...
Әфсус, о күнләрим гајытмаз кери,—
Шитил ола билмәз бөјүјән ағач.

Чәбрајыл, Маһмудлу кәнди, 1956.

ИКИ АЛМАН

Кәнчләр топлашанда бүтүн дүнјадан,
Һенри гонаг кәлди Алманијадан.
Кәздикчә, бахдыгча бөјүк шәһәрә,
Нәдәнсә гәрг олду дүшүнчәләрә.
Онун атасы да нечә ил габаг,
Кәлди бу торпаға силаһланараг...
Фашистләр, ирәли јери,—дедиләр,
Өләрсән, гајытсан кери,—дедиләр.
О, дүшмән көзүјлә бахды бу јурда,
Оғулса дост кими доланды бурда.
Ата думан олду, кабуса дөндү,
Оғлу ишыг олду, улдуза дөндү.
Ата туфан, өлүм, күләк кәтирди.
Оғлу нәғмә долу үрәк кәтирди.
Ата истәмәдән мин ган еләди,
Дағытды кәндләри виран еләди.
Оғлу сејр еләјиб јар-јарашығы,
Јандырды гәлбиндә севки ишығы.
Кәздикчә шәһәри охуду Һенри,
Достлуг маһнылары, сүлһ нәғмәләри.
Атанын бу јердә чәсәди галды,
Оғлунун нәғмәси әбәди галды.

Бакы, 1958.

ВЭТЭНИМИН ЧИЧЭКЛЭРИ

Бу дунјаја көз ачдығым күндөн бэри,
Сизи севдим, вэтэнимин чичэклэри
Нэвэсини чох истэјэн гары кими,
Үстүнүзэ даим гонан ары кими.
Зэр ганадлы кэпэнэјэ дөндүм бэ'зэн,
Инчэ эсэн бир күлэјэ дөндүм бэ'зэн.
Мэн гопарыб сиздэн дэстэ бағламадым,
Вазаларда, су ичиндэ сахламадым.
Хошдур мэнэ сизи көрмөк торпаг үстэ,
Ја да јашыл бир ағачда, будаг үстэ.
Дејирлэр ки, узаг јерин чичэклэри,
Хош этријлэ мәст еләјир үрөклэри.
Лазым дејил, узаг јердэ битән сөјүд,
Әммэз көрпө, јад ананын дөшүндөн сүд.
Мэн алмышам этринизи нечэ кәнддән,
Гарабағдан, Мил дүзүндән, Гонагкәнддән.
Бу һәјата көз ачдығым күндөн бэри,
Севдим сизи, вэтэнимин чичэклэри.
Сиздэ ана торпағымын ширәси вар,
Мәни јерлэ бирләшдирән ришәси вар.
Һарда олсам кетмирсиниз көзүмдән сиз,
Мәнимләдир кечә-күндүз рајиһәниз!

1957

ДУЈМӘ

Пәнчәрәм шәфәгә, нура бојанды,
Долду ишыг илә отағым мәним.
Мешәләр ојанды, чөлләр ојанды,
Инди гушлар олду гонағым мәним.

Јашыла бүрүнән һәр гаја, һәр јал,
Сәсләјиб узагдан «кәл, кәл» сөјләди.
Ачыб ганадыны бошлуғда гартал,
«Архамча, архамча јүксәл» сөјләди.

Дағларын гарындан чајлар да чошду,
Ајағым алтында халы көрүндү.
Башымын үстүндән бир ары учду,
Көзүмә Шаһбузун балы көрүндү.

Бәзәнди чичәклә эрик, алма, нар,
Көрдүм мән индидән мејвәләрини.
Ушаглар һај-күјлә көлә гачдылар,
Гочалар кәздирди нәвәләрини.

Јашыл бир зәминин јанында дурдум,
Көрдүм хошбәхт олан шәһәри, кәнди.
Әлими көрпәчә отлара вурдум,
Көнүл тәзәләнди, руһ тәзәләнди.

Чөллөрдө, дүзлөрдө охунду нәҗмә,
Чәмәндә чичәкләр, отлар өпүшдү.
Гыш боју палтому бағлајан дүјмә,
Илқ, баһар чағында гырылды дүшдү.

Шаһбуз, 1960

АНАМДАН АЈРЫЛАНДА

Мән жола дүшүрәм узаг сәфәрә,
Өпүрәм анамы азы јүз кәрә.
Онуң бәрк сыхылыр көксүмә башы,
Мәндән килејләнир, ахыр көз јашы:
— Доланым башына, көзүнә, бала,
Јолда муғажат ол өзүнә, бала.
Әкәр бир шеј олса сәнин чанына,
Мән кәлә билмәрәм онда јанына.
Аһ, дилим гурусун, тутсан бир азар,
Бәс сәнин гајғына, оғул, ким галар?!
— Ана, көтүрмәсин гој сәни фикир,
Демә, јолда оғлум әзијјәт чәкир.
Истәр дәниз олсун, истәр дағ олсун,
Истәр мешә олсун, истәр бағ олсун,
Кетдијим јерләр дә вәтәндир, вәтән,
Демәк, олачагсан о јерлөрдә сән!

Бакы, 1955.

ШƏЛАЛƏ

Сулар ашыб дашыр, сулар гајнајыр,
Сүд кими ағарыб сулар ојнајыр.
Бэнзэјиб дуп-дуру көз јашларына,
Дэјир гајаларын сал дашларына.
Санки гəһ-гəһ чəкир, санки эл чалыр,
Топа булуд кими јерə алчалыр.
Елə дүшүнмэјин ади судур бу,
Јох, јох, бабаларын арзусудур бу.
Нə јағыш, нə дə ки, селлэр јаратды,
Дағлар јаратмады, еллэр јаратды.
Онун һэр дамласы отағлардадыр,
Шэфэг кими јанан чырағлардадыр.
Кичик шəлалəнин дамлаларындан
Јаранды бу јердə нурлу бир үмман.
Бахын, этрафына, күлдүр, лалəдир,
Кэндин бəстəкары бу шəлалəдир.
Онун башы үстə күнəш дə күлсүн,
Учсун дурналар да дəстəбадəстə.
Шəлалə чағласын, ахсын, тəkүлсүн,
Сонра парчалансын гајалар үстə.
Тəкчə дағларда јох, шəһəрдə олсун,
Бир јердə олмасын, мин јердə олсун.
Һэм ишыға дөнсүн, һэм нəғмəјə су,
Чошсун шəлалə тək инсан арзусу!

Шаһбуз, 1960.

НЕЧƏ ГАЈТАРЫМ?

«Гајтар ана борчуну» ше'ринин
мүеллифи Э. Керимə

Истəдим ки, гајтарым, Эли, ана борчуну,
Бачармадым мən буну.

Онун һэр кəлмəсини, онун һэр өјүдүнү,
Дирилик сују кими тəмиз, ана сүдүнү
Нечə гајтарым?

Гырьшымыш эллəриндэн дүјдүгүм һэрарəти,
Көзүндə чешмə кими гајнајан мəһəббəти
Нечə гајтарым?

Истəдим ки, гајтарым онун бөјүк борчуну,
Бачармадым мən буну.
Деди ки, нə һəвəсдир,
Сəнин хошбəхт олмағын, ај оғул, мənə бəсдир.
Гучагладым ананы,
Китаблара сығмајан бу сөздəки мə'наны
Нечə гајтарым?

Көнчликдəки сачынын о зил гара рənкини,
Инчə лајла охујан сəсинин аһэнкини
Нечə гајтарым?

Јерə һəјат верəндə күнүн гызыл теллəri,
Ким бу нуру, ишығы гајтара билэр кери?!

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

	Сәһ.
Кәзмәсәм дә, көрмәсәм дә	3
Һәҗат севкиси	5
Әскәр мәктублары	7
Көнчлик	9
Ше'римин рәнкләри	11
Азәрбајҗан нағыллары	13
Мән сәни чох севирәм	15
Гардашым, јадыма дүшүрсән	17
Севдим, Етери	19
Кәл, оғлум, кәл	20
Унудур	21
Сәнә ана демәк олмаз	23
Бузовна гајалары	24
Ғығылчым	25
А сәјүд	27
Бир ғыз көрдүм..	28
Сәрнишинләрә	30
Севки вә нифрәт	32
Садә дост	34
Евә кирә билмәдим	35
Мәним нәғмәм	37
Кечир илләр, әзизим	38
Јад торпагда доғма сәс	41
Гајтарын о күнләри	43
Ики алман	45
Вәтәнимин чичәкләри	46
Дүјмә	47
Анамдан ајрыланда	49
Шәләлә	50
Нечә гајтарым?	51

